

OSMANLI KÜLTÜR MİRASIMIZ

PLEVNE
KAHRAMANLARINDAN
MİRALAY YÛNUS BEY

MEHMED EMİN

HAZIRLAYAN
NURETTİN GEMİCİ

PLEVNE KAHRAMANLARINDAN MİRALAY YÛNUS BEY

Mehmed Emîn

Hazırlayan
Nurettin Gemici

Proje	:	Osmanlı Kültür Mirasımız
Proje Genel Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse
Proje Editörü	:	Asım Sarıkaya
Kitap Adı	:	Plevne Kahramanlarından Miralay Yûnus Bey
Müellif	:	Mehmed Emîn
Hazırlayan	:	Prof. Dr. Nurettin Gemici
ISBN	:	978-625-7617-07-9
SAMER Yayınları	:	80
Proje Kitaplığı	:	27
Dizgi & Kapak	:	SAMER

KS Sıyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres : KS Avřar Kampüsü

Onikiřubat/Kahramanmarař

İletiřim : 0344 300 47 59

e-posta : samer@ksu.edu.tr

Kahramanmarař-2020

PLEVNE KAHRAMANI BİR ÜSKÜDARLI MİRALAY YÛNUS BEY¹

Üsküdar Nuhkuyusu'nda, 1260/1844-45 yılında dünyaya gelen Yûnus Bey'in hayatı hakkında elimizde bir risale mevcuttur. Fakat bu risale, modern anlamda, onunla ilgili biyografik bilgileri bir sistematik içinde vermez. Adı geçen küçük risale, mahiyetinde bulunan ve eseri yazdığı sıralarda Topçu kaymakamı (yarbay) olan M. Emin isminde bir zat tarafından kaleme alınmıştır.² Destansı bir üslupla yazılmış kitapta, ağırlıklı olarak Yûnus Bey'in Plevne

¹ Çalışma IX. Uluslararası Üsküdar Sempozyumunda yayımlanmış çalışma gözden geçirilerek metne anlaşılabilirlik kazandırma adına çeviri yazının önüne getirilmiştir. Bkz. IX. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu, II, İstanbul, 2016, s. 389-414.

² 1313/1895-96 yılında hazırlanmış olan bu risalenin neşrine II. Abdülhamid döneminde müsaade edilmemiştir. 1325/1908 yılında II. Meşrutiyet'ten hemen sonra yayınlanabilmiştir. M. Emin, Plevne kahramanlarından Miralay Yûnus Bey, İstanbul, 1325. Eseri kaleme alan M. Emin yaptığı çalışmanın eksikliklerine işaret ederek hiçbir şey yapılmamasındansa böyle küçük bir risalenin yazılmasının hoşgörüle karşılanarak anlayış gösterilmesini okuyuculardan istirham etmiştir.

"Bir şehid-i mübeccelin merkad-i mübareğine manevi bir mezar taşı dikmek kabilinden olan şu esercik 1313 tarihinde yazılmışken hasebî'l-icâb tab' olunamamıştı. Şeref-i tab'ı bugün müyesser olabilmıştır. Fıkdan-ı me'haz itibarıyla vuku'u tabi olan hataların ihtarı ile beraber muharrir-i hakirinin mazur görülmesini erbâb-ı mütalaadan niyaz ederim." M. Emin, Plevne Kahramanlarından Miralay Yûnus Bey, İstanbul, 1325, s.3.

Savaşı sırasında gösterdiği yararlıklardan söz edilmiş ve şehadetine kadar olan hayat serencamı hikâye edilmiştir.

Yine meşhur bir başka yazarımız Mehmet Niyazi (Özdemir) in 2011 yılında yayınladığı “Plevne” isimli romanının ana kahramanı, zahirde Gâzî Osman Paşa olarak geçse de metnin asıl kahramanı Yûnus Bey’dir. 93 Harbî’nin Plevne cephesinde şehit olanların ve savaş sonrası mağlup oluşumuzdan sonra esir düşenlerin acıklı hallerini tasavvur etmek bile imkânsızdır. Esirler sevk edilirken Rusların kış kıyamet demeyip pek çok kahraman askerimizi esaret yolunda açlık, soğuk ve salgın hastalıklarla baş başa bırakması sonucunda birçoğu vefat etmiştir. Bugün kabirleri meçhul olup hiçbirinin kabrinde veya oralarda şehit düştüğüne dair bir işaret yoktur. Sanki hiç yaşamamışlar ve olup bitenler bir masal durumuna gelmiştir. Neredeyse komutanları dışında isimleri de meçhul olan bu kahramanların unutulmuşluğuna ve vefasızlığımıza isyan eden yazar, romanın ithaf sayfasında tepkisini şu sözlerle göstermiştir:

“Ey Tuna, seninle ezelden kıyılan nikâhımızın ebede kadar süreceğine inanıyorduk. Birbirimize yürekte bağlanmıştık: ne sen bize ihanet ettin, ne de biz sana...”beni kime bırakıyorsunuz” feryadıyla koynuna aldığı fidan gibi gençlerimize sarıldın; onlar da senden ayrılmamak için yalın kılıç kucağına atıldılar. Biz âşıklar birbirimizden kopmamak uğruna gök kubbenin şahit olmadığı mücadeleye verdik.

Ey Destanlara sığınmayan yiğitler! Şimdilerde bir kır gelinliği kadar boynu bükük ve kimsesizsiniz. Ne heykeliniz dikildi, ne de abideniz yapıldı; şiiriniz ve romanınız da yazılmadı; biz sizi tanımadık, oysa bir ölünüz bin doğana ruh verirdi.

Billahi Tuna, sen de biliyorsun ki, böyle onurlu bir savaş dünyanın bir başka yeri için verilmedi. İdrakler sınırlı, sevgiler sınırsız olduğundan Plevne’de yaşananları hiçbir milletin hayali almadı; çünkü hiçbir millet seni bizim kadar sevmeydi; sana

türküler yakmadı; çocuklarına adını vermedi; onları yoluna kurban etmedi....³

Mehmet Niyazi'nin "Plevne" isimli romanının ana kahramanlarından da olan Yûnus Bey'in, 93 Harbi'nin bu en tehlikeli ve kanlı cephesinde gösterdiği kahramanlıklar ve yararlılıklar sayısızdır. Özellikle başarılı bir asker olan rakibi Rus komutanı Mihail Skobelev'e karşı yürüttüğü savaş, sanki tarihte meşhur Davut Peygamber'in Golyat'la (Calut) olan savaşına benzetilebilir. İki ordu arasındaki mukayese götürmez farklı sayıdaki kuvvetlerinin birbirleriyle vuruşmasında, Yûnus Bey'in karşısındaki kat-be-kat üstün sayıdaki kuvvetlere karşı gösterdiği başarı ve üstünlük tartışılmaz derecede açıktır. Plevne Savaşı'nın en şiddetli çatışmalarının geçtiği bölümler ve ünlü Rus komutanı Mihail Skobelev ile yaptığı muhârebelerde gösterdiği yararlılık ve başarılar onun askeri dehasını ve kabiliyetini bütün dünyanın gözleri önüne sermiştir.

Yûnus Bey'in Eğitimi

Yûnus Bey, küçüklükten itibaren zekâveti ve kabiliyet sayesinde Sıbyan mektebinden başlayarak eğitim gördüğü müesseselerde üstün başarılar göstermiştir. O zamanki adıyla Mekteb-i Fünun-ı Harbiye İdadisi olarak bilinen askeri lisede eğitime çok erken yaşta başlayabilmiştir. 1280/1863-4 yılında Harbiye okulundan mezun olarak Mülazım-ı Sâni olarak Osmanlı Hassa ordusunda göreve başladı. Sonrasında Girit'te çıkan ayaklanmaları bastırmak üzere oraya giden orduya intikal etti. Burada Girit'teki asilerin karargâhları durumundaki Arkadi Manastırı'nı şiddetli bir hücum yaparak ele geçirmiştir. Bu başarısından ötürü kendisine yüzbaşılık rütbesi verildi.⁴

³ Mehmet Niyazi, Plevne, s.7.

⁴ M. Emin, Plevne Kahramanlarından Miralay Yûnus Bey, s. 3.

Yûnus Bey, 1286 senesinde Yemen'deki sınır bölgesinde görev yapmakta olan İhtiyat kuvvetlerine bağlı üçüncü alayda kolağası olarak görev yaptı. Yemen'deki bu görevinde gösterdiği başarılarından sonra Alay'ın sağ Kolağası olarak görevlendirildi.⁵

1289 yılındaysa Alay'ın ikinci taburuna binbaşı atanarak meslekte yükselişini sürdürdü. Hayatı hakkında yazılmış broşür kabilinden eserin müellifi M. Emin, burada onun başarılarını sayarken şöyle bir benzetmeye de yer verir:

*“Şehid-i muhteremin berka-i şimşir galibiyetle dâhil olduğu yerlerde gösterdiği âlicenâbâne mürüvvet ve istikrar asayiş husûsunda ibraz ettiği hizmet ve bahusûs Yemende iltizam eylediği hareket vücûd-ı mübareğine Firdevs-i saadet olan hak-paki üzerindeki taşâ hatt-ı zerrîn ile yazılmaya değil, ilelebed hafıza-i pîrâ-yı millet olmaya şayandır.”*⁶

Miralay Yûnus Bey'in belleğini Yemen'deki vazifesi sırasında yaşadıkları oldukça etkilemiştir. Bu sebeple hayatı boyunca burada yaşadıklarını ve neler yaptığını bir vesile ile sonraki dönemlerde gerek maiyetindeki askerlere ve gerekse birlikte görev yaptığı subaylarla olan sohbetlerinde dile getirmiştir. Anlattıkları arasında onu en çok etkileyen, bir rehin edilme hadisesi vardır. Yemen'deki asi kuvvetlerle yapılan görüşmelerde muvakkaten rehin olarak “Urban Canibi” diye bilinen ayaklananların yaşadıkları bölgedeki bir kaleye gönderilmiştir. Hiçbir şeyden korkmayan bu yiğit, esir olarak orada kalmaktan çok endişe etmiştir. Muayyen bir müddetle de olsa böyle bir kahramanın, kalenin zindanında hapsedilmesi kendisine oldukça ağır gelmiştir.⁷

⁵ A.g.e., s. 4-5.

⁶ A.g.e., s. 5.

⁷ A.g.e., s. 6.

Burada kahraman bir Osmanlı askerinin muvakkat süreyle de olsa esarette geçirdiği o günlerin halet-i rûhiyesi üzerine yaptığı tesiri büyük olmuştur. Zira esaretin getirdiği zorluk ve o şekilde vefat etme korkusu, kahraman Yûnus Bey'i derinden sarsmıştır. Hayatı boyunca düşmana karşı kahramanca savaşarak şehit olarak ölmek isteyen biri için, eli kolu bağlı bir zindan köşesinde ölüm, en büyük felaket olarak da tanımlanabilir.

Arşive göre, Yemen ve Necid bölgesinde gösterdiği gayretlerden ötürü kendisine Mecidî nişânı verilmiştir:

Taraf-ı vâlâ-yı Seraskeri'ye ve Maliye Nezaret-i celîlesine

Necid fırkasında ibrâz-ı gayret ve besâlet eden ümerâ-yı askeriyeden altıncı ordu-yı hümayun saf piyâde ikinci alayının ikinci taburu sekizinci bölüğü Yüzbaşısı Yûnus Ağa'ya beşinci rütbeden bir kıta mecidî nişânı itâsı husûsuna taraf-ı sâmilere vuku bulan işâr üzerine bi'l-istizân irâde-i seniyye-i Cenab-ı Padişahi müteallık ve şeref-sudûr buyrulup lâzım gelen ilmühaberi fi 13 Za sene 89 tarihinde kaleminden verilmiş olmağla hazinece ifa-yı muktezasına himmet buyrulup icra-yı icabı Maliye Nezaret-i celîlesine havale olunmuş olmağla irade efendimindir.⁸

1289 yılının sonunda ihtiyat fırkalarının yeniden yapılandırılması çerçevesinde oluşturulan ikinci orduda, yeniden teşekkül ettirilen taburun binbaşılığı görevine getirilmiştir. Rütbe tevcihiyle alakalı olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulduğumuz diğer bir belgede konu şöyle ifade edilmektedir:

Mühür: Vezir-i Azam Es-Seyyid Mehmed Rüşdî

Bilfiil ve bilumum asâkir-i hâssa ve nizamiye-i padişahanem seraskeri olup murassa Osmanî ve Mecidî nişân-ı zîşânlarını

⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi [A.MKT.MHM.], 445/67.

hâiz ve hâmil olan vezir-i fetanet-semîrim Hüseyin Avni Paşa iclalehûya,

İkinci ordu-yı hümayunum ve beşinci talîa taburunun yedinci ordu-yu hümayunuma nakl u ilhak olunmasından dolayı mezkûr ikinci ordu-yu hümayunumda bu kere müceddeden küşad olunan beşinci talia taburu binbaşılığına mülgâ fırka-i ihtiyatiye Dördüncü alayın ikinci taburu binbaşılığında açıkta kalmış olan kâdetün Yunûs zîde mecduhûnun tayini dar-ı şura-yı askerîde bi't-tensîb ol babda memuriyetini havi emr-i şerifim tasdirî tarafından ifade olunmuş ve ol vecihle icrası husûsuna emr ü irade-i seniyye-i mülûkanem müteallik ve şeref-sudur olmuş olmağın mantuk-i münifi üzere müma-ileyhin zikrolunan beşinci talia taburu binbaşılığına memuriyetini mütezammın divan-ı hümayunumdan işbu emr-i celilü'l-kadrim ısdâr ve i'ta olundu mûmâileyh bundan böyle tabur-ı mezkur binbaşılığında istihdam olunarak müteferriat memuriyeti olan husûsatın kavânin ve nizamât-ı müessese-i askeriyeye tatbiken mihver-i layıkında idare ve rü'yet ettirilmesi ve her halde umur-ı memuresinde ibraz-ı mesai-i cemile ve izhar-ı hidemat-ı memdûhaya bezl-i makdur ve sa'y-i na-mahsur eylemesi esbabının istihsaline sarf-i reviiyet eyleyesin. Tahriren fi'l-yevmi's-sâlis ve'l-ışrin min şehri zilkadeti's-şerife li-sene tis'in ve mieteyn ve elf. [23.Za.1290]

Fi 23 Za[Zilkade] Sene [1]290⁹

Bu başarılarının ardından 1291 yılında Vidin'de oluşturulan Osmanlı kolordusuna maiyetindeki askerlerle birlikte alındı. Gâzi Osman Paşa, harbin ilk dönemlerinde İZVOR mevkiinde düşmana hücum ve onu mağlup ettiği sırada Yûnus Bey'in ve birliğinin kahramanlıklarına bizzat şahit oldu. Orada

⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], Cevdet Askeri [C.AS.], Dosya No:919, Gömlek No:39691.

göstermiş olduğu kahramanlık sebebiyle kendisine ödül olarak kaim-makamlık rütbesi yani bugünkü yarbay unvanı verildi.

Burada kendisi, eski ordu sisteminde olan delilere muadil Fedailerden oluşan bir fırkaya komuta ederek Plevne civarındaki Zayçar ve Timok istihkâmlarının zaptını gerçekleştirdi. Burada gösterdiği yararlıklar sebebiyle Ordu içinde "Yûnus Bey" olarak anılmaya başlandı.¹⁰ Yûnus Bey'in Plevne Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıkların tafsilatından önce harbin safahatından kısaca bahsetmek gerekirse şunlar söylenebilir:

Osmanlı- Rus Savaşı¹¹

Osmanlı-Rus muhârebelerinin geçmişi XVIII. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Ruslar'ın sıcak denizlere açılma gayesinin önünde duran Osmanlı Devleti'yle olan savaşlar ise XIX. asrın başından itibaren ivme kazanacaktır.

Rusya, bu uğurda Osmanlı devletiyle 1806-1812, 1828-1829, 1854 yılları arasında değişik sebeplerle savaşa tutuşmuştur. Nihayetinde Sultan Abdülaziz döneminde elde edemediği bu savaş ve saldırı fırsatını, Karadağ'la olan ihtilafı bahane ederek 1877 yılında yakalamıştır.

Bu savaşın bizim tarihimizdeki adı, Rumî takvime göre 1293 yılına rast geldiği için "93 Harbi" olarak da geçer.

Rusya, Kırım mağlubiyetinin acısını çıkarmak adına, kendi himayesinde olan Osmanlı topraklarında, özellikle Balkanlarda yaşayan Ortodoks ve Slavları bahane ederek zaman zaman devletin iç işlerine karışmaktaydı.

¹⁰ M. Emin, s. 9.

¹¹ Mustafa Öztürk, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Belgeleri: Abdi Paşa'nın Muhakemesi (25 Belge ile Birlikte), Belgeler, C. XXIII, Sayı: 27, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002, s. 117-118.

1877 yılında Rusya, Osmanlı devletine savaş ilan edince kendisine Romanya, Sırbistan ve Karadağ prenslikleri doğrudan, Yunanistan dolaylı olarak destek vermiştir. Savaş'ın Kafkasya ve Tuna Nehri kenarında ağırlıklı olarak Plevne ve civarı cepheleri oluşmuştur.

Harbi mağlup tamamlamamız, Balkanlardan çekilmemize ve oralarda yaşayan Müslüman nüfusun İstanbul'a ve Anadolu'ya göçlerine sebebiyet vermiştir. Göç yollarında ölenlerle Rus ve Bulgarlarca hunharca katledilen bir o kadar da Müslüman da hesaba katılırsa facianın boyutları anlaşılabilir.

Yeşilköy'e kadar gelen Ruslar'ın İstanbul'a girmesi güçlüğü önlenmiş ve ağır şartları havi imzalanan 3 Mart 1878 tarihli Ayestefanos Anlaşması bilahare Avrupa devletlerinin de işine gelmediğinden 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması'yla bazı maddeleri iyileştirilmiştir. Osmanlı Devleti sadece toprak, nüfus kaybı ve maddi tazminat ödemekle kalmayıp ayrıca Avrupalı devletler gözünde saygınlığını, caydırıcılığını ve büyüklüğünü tam anlamıyla yitirerek 50 yıldır söylenmekte olan "Hasta Adam (Merd-i Alil)" öngörüsünü pekiştirmiştir. Savaş sonrası yapılan antlaşma gereği Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız birer devlet oldular.¹²

Osmanlı- Rus harbinde Balkan Cephesi hakkında şunlar da söylenebilir:

Savaş başladığında, Rumeli ordularının başkumandanlığı görevinde Çırpanlı Abdülkerim Nadir Paşa bulunmaktaydı. Osmanlı ordusunun kuvvetleri Silistre, Şumnu, Rusçuk ve Varna'da Ahmed Eyüp Paşa emrinde Doğu Tuna ordusu, Vidin'de Batı Tuna ordusu ve ikisinin arasında kalan bölgede ise "Şıpka Kahramanı" diye bilinen bölgedeki Süleyman Hüsnü Paşa bulunmaktaydı.

Ruslara ise en üst düzeyde Grandük Nikola Nikolayeviç'le birlikte General İosip Gurko komuta ediyordu.

¹² Turhan Şahin, Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi, Ankara, 1988, s. 129.

Bu cephede savaş, Rusların 21 Haziran 1877'de Tuna Nehri'ni Romanya tarafından Bulgaristan tarafına geçerek Osmanlı topraklarına saldırısıyla başladı. Rus ordusu 26 Haziran'da Zıstovi ve Niğbolu savaşlarında üstünlük sağladı. Mağlubiyetten ötürü Abdülkerim Nadir Paşa görevden alınarak yerine 18 Temmuz'da Mehmet Ali Paşa getirildi. Tırnova ve Niğbolu'yu da kolayca ele geçiren Rus kuvvetleri 19 Temmuz'da stratejik ehemmiyeti olan Şıpka Geçidi'ni ele geçirdiler. 2 Ekim'de Mehmet Ali Paşa da başkomutanlık görevinden alınarak yerine Süleyman Hüsnü Paşa getirildi. Osmanlı birlikleri Şıpka Geçidi'ni geri almak için mücadele ederken General Yuri Şilder-Şuldner komutasındaki Ruslar, Osmanlı ordusunu Plevne'de muhasara altına aldılar. Plevne Kalesi'nin komutanlığını Osman Paşa yürütmekteydi. Rus generalleri Mihail Skobelev ve Nikolay Kridener'in kuvvetlerine Kral I. Carol'un emrindeki Rumen askerleri de katıldı. Osman Paşa'nın 145 gün boyunca kahramanca sürdürdüğü Plevne müdâfa'ası, kendisinden kat-be-kat üstün sayıdaki Rus ve Romen orduları karşısında 10 Aralık 1877'de girişmiş olduğu huruç hareketi sonunda başarısız olunca mağlup oldu. Plevne'nin düşmesinden sonra Sırplar da Osmanlılara karşı yoğun saldırıya geçtiler. Kısa süre içinde Ruslar, Yeni Zağra, Çırpan Tırnova gibi şehirleri ve arkasından 20 Ocak 1878 tarihinde Edirne'yi işgal ettiler. Ayestefanos önlerine gelen Ruslarla, yukarıda geçtiği üzere, imzalanan Ayestefanos Mütarekesi ve ardından 13 Temmuz 1878'deki Berlin Antlaşması'yla, büyük kayıplar yaşadılar.¹³

Makalemizle alakalı olarak zikretmek gerekirse savaşın detayları hakkında çok şey söylemek mümkündür. Fakat burada esas olan Yûnus Bey'in savaş tarihimizde neredeyse ilk olan tabya usulü müdâfa'anın uygulandığı ve neredeyse son kertedeki yaşanan olumsuzluk olmasa başarıyla neticeleneceği bir savaş olarak Plevne'ye bakmak gerekir.

¹³ T. C. Genelkurmay Harb Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Seri No:4, Balkan Harbi (1912-1913), c. I, Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devleti' nin Harbe Girişi, Ankara, 1970, s. 22-23.

Dünya savaş tarihinde gerek savaş taktikleri bakımından gerekse tabya usulü tatbikinde gösterilen üstün başarı sayesinde kendisinden sayı ve teçhizat bakımından kat-be-kat üstün olan kuvvetlere karşı gösterilen zaferde, ferdi planda katkı sunan iki önemli isimden biri olarak da Yûnus Bey gösterilebilir. Bu iki kahramandan ilki meşhur Gâzî Osman Paşa'dır ki kendisi şehadetini arzu etmekle birlikte ayağından yaralanmasıyla bu niyeti tahakkuk etmemiştir. İkincisi olan Yûnus Bey, savaşın en sonuna doğru gerçekleşen bir hücum esnasında fedakârca şehit olmuştur.

Kendisinin bu savaşta gösterdiği cansiperane hareketlerinden ve fedakârlıklarından ötürü rütbesi savaş esnasında Miralaylığa yükseltilmiştir.

Bihî

İkinci ordu-yı hümayunum saf piyâde ikinci ordu kaymakamı olup bu defa uhdesine mirlivalık rütbesi tevcihiyle ordu-yı mezkur saf piyâde dördüncü ordu mirlivalığına memur ve tayin kılınan Yunûs Bey zîde ikbâluhuya ikinci ordu-yı hümayunum saf piyâde dördüncü ordunun münhal kılınan mirlivalığına birinin tayini lazım gelip sen ki mîr-i mûmâ-ileyhin muharebât-ı vâkiada meşhûd olan gayret ve şecaatin cihetiyle doksan üç senesi Temmuzunun yirmi ikinci gününden itibaren mükâfaten uhdeneye mirlivalık rütbesi tevcihiyle memur ve tayin kılınmak husûsudâr-ı Şura-yı Askeride bi't-tensib ol babda rütbe-i mezkureye nâiliyet ve memuriyetini hâvi emr-i şerifim tasdîri taraf-ı kaymakamından ifade olunmuş ve ol vechle icrası husûsuna emr u irade-i seniyye-i mülûkânem müteallik şeref-sudûr olmuş olmağın mukteza-yı münifi üzere rütbe-i mezkûreye nâiliyet ve zikr olunan saf piyade dördüncü ordu mirlivalığına memuriyetini mutazammın divan-ı hümayunumdan işbu emr-i celilü'l-kadrim ısdâr ve itâ olundu sen dahi bu vechle nâil olduğun iltifat ve itibara mütehattim ve mirlivalık rütbesine müterettib olduğun ve memuriyetin iktizasından bulunduğu üzere zir-i idarene vedâ kılınan ordu-yı mezkur

zabitân ve neferâtının hüsn-i idâre ve kumandalarıyla her halde fînûn-ı celile-i talimiyyede kesb-i mûmârese ve maharet eylemekte esbabının istihsaline mezîd itina ve bezl-i makderet ve zinhar hilâf-ı rıza-yı şahânem ve mugâyir-i nizam bir güne hal ve hareket vukua gelmemesine sarf ve say ve kudret eyleyesin tahriren fi'l-yevmi's-sâbi ve'l-işrîn min şehri Şabani'l-muazzam li-sene erbaa ve tisin ve mieteyn ve elf.

Fî 27 Şaban sene 294.¹⁴

Plevne Savunmasında Yûnus Bey'in Görevi ve Rolü

Yûnus Bey'in bu savaş sırasında gösterdiği kahramanlıklara geçmeden önce şunu söyleyebiliriz: Savaşa tanık olan pek çok yazar bu savaşı bir ölüm kalım muhârebesi olarak tasvir etmiş, Hz. Ömer döneminde Sasanilerle yapılan Kadisiye Savaşı'na benzetmişlerdir.

Plevne Muharebesi'nin ilkinde, Rusların 13 bin piyade asker ile 3 alay süvari (1330-2000) ve 70 adet topları mevcuttu. General Yuri İvanoviç Şilder-Suldner komutasındaki bu ordunun yaptığı hücumda Ruslar, 2000 kayıpla mağlup bir vaziyette geri çekilmişlerdir.

Plevne muharebelerinin ikincisinde, Yûnus Bey kasabanın güneybatısını ve bazı tepeleri savunmaktaydı. Rusların 20 bin civarındaki kuvvetlerinin yaptığı hücumları yöneten meşhur komutanı General Skobelev, özellikle Yûnus Bey'in hâkim olduğu tepeleri top yağmuruna tutmuştu. Yûnus Bey'in, emrindeki Çerkez süvarilerini topların üzerine sürerek hücum etmesi düşmanı tam anlamıyla şaşırtmıştır. Beklenmedik bu saldırıdan sonra şaşkınlıklarından savaş toplarını geri çekmek zorunda kalmışlardır. Arkasından ihtiyat birliklerinin ateşinde de bu kuvvetleri geri püskürtememiştir. Bu durumu hazmedemeyen General Mihail Skobelev, çok az bir kuvvetini geride bırakarak yapmış olduğu son kati hücumda da bir çare verememiştir. Sırf Yûnus

¹⁴ BOA, C.AS., 539/22556.

Bey'in kontrolündeki tepeyi ele geçirmek için olağanüstü çaba sarf etmesine karşın Skobelev, geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu kahramanca savunmanın faturası Yûnus Bey'in alayından 153 şehide mal olmuştur.

Ele geçirilen tepenin sol tarafından Yûnus Bey karşı saldırıya geçerek Rusları püskürtürken Kişin yönünden gelen yardım sayesinde Ruslar kendilerine gelebildiler. Bu da yeterli gelmeyerek Yûnus Bey'in askerleri, karşılardaki Rus kuvvetlerine karşı mutlak bir galibiyet üstünlük sağladılar. Savaşın bu bölümünde Rusların yeniden Kişin mevkiinden kendilerine katılan taze kuvvetlerle saldırıya geçmeleri, savunmamızın biraz yavaşlamasına sebep olsa da bir Osmanlı müfrezesinin yardımıyla düşman kuvvetlerini uzaklaştırmaya muvaffak oldular.

Osmanlı kuvvetlerinin zaman zaman düşman karşısında zorlandıkları ve neredeyse erken bir mağlubiyeti yaşayacakları sırada, vakitsiz bir sisin Plevne üzerine çöküşüyle galip, mağlup, dost, düşman fark edilemeyecek hale gelmişti. Savundukları tepeye iyice yaklaşan Rus kuvvetlerine bu sefer geri çekilmeyerek süngüleriyle, pençeleriyle saldırmışlar, boğaz boğaza vurularak tepeyi savunmuşlar ve terk etmemişlerdir.

Plevne'nin doğu cephesinde cereyan eden bu karşılıklı çarpışmada taraflar önceki mevkillerine çekilmişlerdir. Üç cephede hız kesmeksizin ve acımasızca süren bu kanlı muhârebeyi, Osmanlı kuvvetleri Temmuz ayının 18'ine kadar sürdürmüşlerdir. Temmuz ayının 18. günü Plevne'nin güneybatısına yakın Pelişat¹⁵ denilen noktada Rusların üzerine isabet eden top atışı oldukça büyük bir zayıat vermiştir. Plevne sahasından çekilmeye mecbur kalmışlardır. Dünya savaş tarihinde tabya usûlü savaş ve cesaretli askerlerin ve liyakatli komutanların ordularıyla koordineli çalışmaları neticesinde başarılar

¹⁵ Pelişad. Plevne'nin üç saat kadar güney-doğusunda olup, Ruslar tarafından Plevne'yi muhasara için uygun bir mevzi olarak seçilmiş ve tahkim olunmuştur. (Tal'at, Plevne müdafaası, Mecmua-i Askeriye. Tarih kısmı, 1927. 11/66,42)- 48.

elde eden Türkler, bunu bir kez daha 1915 yılında Çanakkale önünde yedi düvele gösterecektir. Bu galibiyetle savaşın üçüncü safhası tamamlanmıştır.

Bu safhadan Lofça civarında şiddetlenen Harp'te her iki tarafta çok ağır zayıatlar vermiştir. Fakat Rusların sürekli taze kuvvet ve cephane desteği almalarına rağmen aylarca sürmüştür. Özellikle bu safhada müttefikleri Romanların yardımıyla kuvvetlerini 100 bin asker ve 450 topa kadar çıkardılar. Lofça'yı sonunda ele geçiren Ruslar yaklaşık 8000 zayıat vermişlerdir.

Bu üçüncü safhada Yûnus Bey, Plevne'de sonraları kendi adıyla anılan bir tabya yapımını gerçekleştirdi. Plevne'nin dört bir tarafı bu türden tabyalar, avcı metrisleri, siperler, bütün siperlerde nişân almaya yarayan ibtidai dürbünlü tüfenk fonksiyonunu karşılayan de red dotlar monte edildi.

Ayrıca Yûnus Bey tabyasına takviye olarak İslimiye Redif taburu ile üç tabya top konuldu. Plevne'de Osmanlı kuvvetleri 45 tabur ile 7 süvari birliği 1 alay kadar yardımcı süvariler ve Çerkez atlı kuvvetlerinden oluşuyordu.

26 Ağustos 1293/ 7 Eylül 1877 tarihinde Grandük Nikola'nın doğum günü şerefine yapılan acımasız saldırılar 4 gün boyunca sürmüştür. 27 Ağustos 1293 /8 Eylül 1877 günü yapılan bu genel saldırıdan Yûnus Bey'in de tabyası nasibini almıştır. Fakat Yûnus Bey'in Kirişin'in kuzeyindeki 23 nolu tabyadan karşı ateşe başlamasıyla Rus birlikleri püskürtülmüştür. Buna karşılık Ruslar Oşundal ve Bristoviç köyleri arasında 8 topluk bataryalarla Yûnus Bey'in tabyasına ateş yağdırmışlardır. Fakat tabyadan yapılan isabetli atışlar düşmanın ateşinin etkisini kırmıştır. Ruslar tekrar Lin mevkiine çekilmek zorunda kalmışlardır.¹⁶

Özellikle bu savunma sırasında Yûnus Bey'in yardımcısı Topçu çavuşu Ali Çavuş'tur. İsbetli atışlarla Rusları Plevne'ye yaklaştırmamıştır. Bu saldırıların en şiddetlisi olan ve alaydaki gizli cephanelerin olduğu iki arabaya isabet eden atış nedeniyle pek çok şehit verilmiştir. Burada Yûnus Bey'in cesareti

¹⁶ A.g.e. 48-49.

ve korkusuzluğu patlama sonrasında Topçu birliklerine “Batarya Ateş!!!” komutunu verebilmesidir. O sırada kelimenin tam anlamıyla Plevne bir ateş çemberinin etrafında kalmıştı. Bu şekilde 3-4 gün süren bu karşılıklı bombardıman ortalığı cehenneme çevirmişti. Yukarıda zikri geçen sisten yararlanan Rusların Plevne’ye sızma girişimi, Demir Kazık ismi verilen Tabya’dan geçemedi ve Ruslar burada kuvvetlerinin neredeyse yarısını kaybetti.

General Skobelev, Yûnus Bey’in kahramanlığı ve cesaretini iyi bildiğinden tedbir olarak mevcut birliklere ilaveten yeni birlikler getirtmişti.

Yûnus Bey’in tükenmekte olan cephanesini Gâzî Osman Paşa, her türlü riski alarak ikmal etmeyi başarmıştır. Yûnus Bey’in askerleri bu zorlukla temin edilen cephanenin tek bir kurşununu zayi etmeyerek düşman üzerine boşalttılar ve düşmanı neredeyse imha ettiler.

11 Eylül günü Yûnus Bey’e Osman Paşa’dan gelen emir şu şekildedir.

“Yarınki gün buradan tertip olunan 15-20 taburdan ibâret bir kuvvetle düşman üzerine hücum edileceğinden, erlerin yerlerinde nihayete kadar direnmeleri hususunda gayret göstermeleri ihtar ve tavsiye olunur.”

Yûnus Bey, bu emri aldıktan sonra akşam emrindeki tabur komutanlarını toplayarak gizli bir görüşme gerçekleştirerek şunları söyledi:

“Gâzîler! Görüyorsunuz ki etrafımızı ateş sarmış, her adımda yanar dağlardan nişân verir; cehennemden mehîb âteşin bir mehleke var. Bidayet-i muhasaradan beri hayatın kıymeti indimizde pek hakir kalmıştır. Din yolunda, hamiyet meydanında ya istihsal-i galibiyet veya ihraz-ı rütbe-i şehadet eylemekten başka çaremiz kalmamıştır. Başkumandanın emri düşmanın en şiddetli hücûmlarına karşı mevkiyelerinizde sebât ile fırsat elverişli düşmanı tenkîl eylemektir”¹⁷

¹⁷ A.g.e, s. 34-35.

Daha sonra toplantıdan elde ettiği sonuçları bir rapor haline getirerek Osman Paşa'ya bildirdi.

Ruhaniyet-i Hazret-i peygambere istinaden bulunduğumuz tabyalarda sebât etmekte olduğumuz gibi, piyade cephanelerimiz tükeninceye ve tek mil feda-i can edinceye kadar sebâta karar verdikse de top cephanemiz hiç kalmadığı cihetle gönderilmesi arz olunur. (11 Eylül 1877).

12 Eylül günü Osman Paşa, Yûnus Bey'e, General Skobelev'e karşı genel bir hücum emri verdi.

Bu dönemden itibaren artan saldırıların teferruatına ilgili kitaplardan ulaşıp genişçe bilgi almak mümkündür.

Yûnus Bey'in 22 Teşri-i Sani /4 Aralık 1877 tarihinde Plevne'ye harbin başından itibaren gösterdiği başarılar dikkate alınarak uhdesine 2. Liva kumandanlığı verilmiştir. Bilindiği iki alaydan oluşan askeri bir birim olan Livayı mirliva denilen bir tuğgeneral yönetmekteydi. Aslında Yûnus Bey savaş sonunda ber-hayat olsaydı, bir üst rütbe olan mirliva unvanına sahip olacaktı.

Mevcut ordusunu 30-40 bin civarına düşen Osmanlı ordusu en son çare olarak tabyadan huruç yapmayı düşündü. Dört bir tarafı kuşatılmış, erzak, mühimmat takviyesi yapamayan Osmanlı ordusu son savlet sırasında omurilikten yaralanmıştır. Bu yarayı tedaviyle uğraşmayan kahraman Yûnus Bey, muhârebedeki silah arkadaşına şöyle demiştir: Ben de yaralandım, diyerek, kuyruk sokumuna doğru yarasından sızan kanı göstererek hiç kimseye söylememesini istemiştir. Yaralandıktan 11 gün sonra Ziştovi yolu üzerinde şehadet şerbetini içmiştir.

Hayatının hikâyesini anlatan Topçu kaymakamı yani yarbayı M. Emin Bey, şu sözlerle eserine nihayet vermektedir.

"Böyle bir eser tertibinden maksad-ı acizanem Plevne sahrasına zînet-sâz olan mekâbir-i şühedayı fikren ziyaret ve o ashab-ı necdet içinde kuvve-i azime-i a'dâyı bâzû-yı celadetiyle

birbirine çarpa çarpa gavr-i in'idâma geçiren veya kılıncı ile dürte dürte hufre-i memata götüren bir şehid-i muhtereme arz-ı hürmettir.

Vakıa böyle aziz-i yar edilmiş erbab-ı gazânın meşhed-i mübarekleri, Hazret-i Molla-yı Rum'un:

Ba'd ez-vefât törbet-i mâ der zemîn mecoy

Der sînehâ-yı merdom-i ârif mezâr-ı ma'est

“Öldükten sonra bizim mezarımızı yeryüzünde arama, ariflerin kalbi bizim mezarımızdır.

Tasviri vech ile ya arş-ı Rahıman yahut sine-i ehl-i iman ve vicdandır. Şüphesiz yok ki sahib-i tercümenin mezar-ı istirahatinde bugün kemikleri çürümüş mevcudiyet-i fâniyesinden eser bile kalmamıştır.

Zaten dünya nedir? Mevcudata baştanbaşa kabristan-ı fena olmuş bir dar-ı cezadır.

Fani dünyanın varlığı ölümü beklemektir

Yokluğu beklemeden varlığı terk etmektir(???)

Bu arsa-i fenanın neresi kazılsa bir mevcudun asar-ı bakiyesinden birşeye tesadüf olunur.

Yalnız büyüklükleri kendilerinden sadır olan ef'âl-i azîme-nin delaleti ile sabit olan ekabir gibi âlem-i insaniyete meâsir-i mebrûre terk ederek gidenler, hayat-ı sermediyeye sahip olurlar.

Herkes gitti ahirete

İyi ve kötü addan başka bir şey kalmadı

Her ne ise gâzî-i merhûm belki meşhed-i manevisinden şu destan-ı zaferin bir fatiha-ı şerife ile hâtîme-pezir olduğunu işitir de ruhu arş-ı berrîn-i rahmanda şad-mânî-i melekâne ile safâ-yâb olur.

Vakanın cereyanına nazaran şu sânihâ-i hakîrânede yıkılmış, çökmüş, harab olmuş, bir mezardan çıkan ilhâmat kadar hazin ve müessir olmak lazım gelirdi. Buna kudretsizliğim, kifayetsizliğim mâni-i kavî olmuştur.

Mütalaasına nazar-ı iltifat-ı devletleri matuf olacak olur ise eserin kıymet-i manevîyesi tezyîd buyurulmuş olur.

Bu iltifât-ı kerîmane de sahib-i eser için ilelebet vesile-i tahdîs ve temcîd olur. Herhalde maksad-ı acizanem ;

Men lem yeşkürî'n-nâse lem yeşkürillâhe¹⁸

Tenbih-i celil-i risalet-penahisinden hissedar-ı intibah olmaktadır efendim.¹⁹

Sonuç Yerine

Tarihte pek çok kahramanlar çıkarmış bir milletin çocuğu olan Üsküdarlı Miralay Yûnus Bey'in gerek Plevne ve gerekse öncesinde, savaşlarda gösterdiği olağanüstü başarıları sebebiyle unutulmamış olması veya unutturulmaması lazımdır. Yeni nesillere örnek hayatını anlatan yeni kitaplara ve çalışmalara ihtiyaç izahtan varestedir. Modern eğitimin sürekli dillendirdiği model insan figürünün yerli timsali olan Yûnus Bey ve benzeri kahramanları tanıtmak ve onların fedakârlıklarını günümüze taşımak hepimizin bir vazifesi olmalıdır.

¹⁸ "İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükretmez".

¹⁹ A.g.e., 48.

PLEVNE KAHRAMANLARINDAN MİRALAY YUNÛS BEY

Mehmet Emîn²⁰

²⁰ Bir şehid-i mübeccelin merkad-i mübâreğine ma'nevî bir mezâr taşı dikmek kabîlinden olan şu esercik 1313 tarihinde yazılmışken hasebi'l-icâb tab' olunamamışdı. Şeref-i tabî bugün müyes-ser olabilmıştır. Fikdân-ı me'huz itibâriyla vukû'ı tabî'i olan hataların ihtâriyla beraber muhar-rir-i hakîrinin ma'zûr görülmesini erbâb-ı mütâla'adan niyâz ederim.

Efrâdından her biri merdlik gibi.. Şecâ'at gibi fıtratın bezl ü ihsan ettiği secâya-yı âliye ile mehd-i insâniyet ve hamiyete gelen Osmânlılar âlemin şu iklim-i müstesnâsına rekz-i livâ-yı saltanat ettikleri târihten itibaren yetiştirdikleri bahâdırân-ı ümmet içinde de zâtına bir mevki'-i infirâd tahsîs etdiren Yûnus Bey Hicretin 1260. sâline doğru Üsküdar'da (3) Nuhkuyusu denilen mahalde gehverâ-nişin-i²¹ âlem-i vücud olmuştur.

Şiddet-i zeka umk-u nazar gibi bahşâyış-i kudretten mazhar olduğu iki hasîse-i celîle sayesinde sıbyân mekteplerinde senelerce tedris edilen ulûm-u ibtidâiyeyi pek az zaman zarfında tahsil ederek Mekteb-i Fünun-i Harbiye İdâdisine kayd ü kabul olunmuştu.

1280 târihinde ise ikmâl-i Fünûn-i Harbiye ederek mülâzim-i sanilik ile neş'et ve hassa Ordu-yı Osmânisine mensûb taburların birinde bir az müddet hidmet etmişti.

Kâlû-belâdan beri araya araya pay-ı satvet ve celadetine gelen şöhret-i merdâneği bir an evvel iktisab etmek için o aralık zuhûr etmiş olan Girit Vak'a-i meşhûresine taburuyla azîmet ve gıpta-res kahraman olacak bir sûretde ibrâz-ı şecâ'at eylemişti. Hattâ menâ'at-ı tabî'iyesi ile şöhret-gîr olan

²¹ Gehvâre-nişin: Yeri beşik olan, beşikte yatan.

Arkadi manastırına akıllara ilka-yı hayret edecek (4) bir savlet-şîrâne ile hücum etmiştir. Bu âteş-pâre celâdetin dağlara taşlara pây-ı sebâtı tahtında titretecek bir metânet-i fevka'l-gâye ile gösterdiği himmet-i rüstemâne maiyyet-i efrâdını da gayrete getirmiş olduğundan mevkî'lerinin metânetine, muhâfızlarının şecâ'atine i'timâd ettikleri o tepeyi esliha ve cephanesi ile karşılıklarına çıkmış olan o merd-i zafer-şî'âra teslim etmeye mecbur oldular. Şu hidmeti fevka'lgâye takdîr edildiğinden gâzi-i müşârunileyh yüzbaşılık rütbesine rehîn-i i'zâz oldu.

Hâssa-i talî'a taburunda bulunan müşârunileyh eyyâm-ı hazırada kütüphane-i fûnûn-u harbiye ıtlâkına şâyân olan kuvve-i hâfızasına zamânında cârî olan kavâ'id-i harbiyeyi hıfz etmişti.

1286 senesinde hitta-yı Yemêniye'ye gönderilen fırka-i ihtiyâtiyenin üçüncü alayının taburlarından (5) birine kolağası ta'yîn buyurulmuşdu. Mevâhib-i kudretten mazhar olduğu hasâ'isi dâ'yiranesinden Yemen gibi bir kıt'a-i şur-şodede büyük büyük istifâdeler edilmiş olduğundan hidemât-ı vâkı'asına mükâfeten me'mûr olduğu alayın sağ kolağası intihâb ve ta'yîn buyurulmuştur.

1289 senesinde ise dördüncü Alayın ikinci taburuna binbaşı tayini ile bekâm olmuştur.

Şehîd-i muhteremin bârika-i şemşir-i galibiyetle dâhil olduğu yerlerde gösterdiği âlicenâbâne mürüvvet ve istikrâr asâyîş husûsunda ibrâz ettiği hidmet ve bâhusûs Yemen'de iltizâm eylediği hareket vücud- mübareğine Firdevs-i sa'âdet olan hâk-pâki üzerindeki taş hatt-ı zerrîn ile yazılmaya değil, ilelebed hâfıza-i pîrâyı millet olmaya şâyândır.

Yârân-ı zafer şî'ârına gerek muhârebe gerek ta'lim-hâne meydânlarında ibrâz ettiği âsâr-ı kerem, insâniyet (6) pâyidâr oldukça unutulmayacak merdliklerdendir. Hulâsa-i mekârim-i hamiyet olan gâzi-yi nâmdâr kendi gibi şân ve satvet meydânlarını seyran-gâh-ı daimi addetmiş olan rüfekâ-i cihâdına -hâtırına geldikçe- Yemen vukû'âtından bahs eder ve bir aralık

ordu-yı Osmâniye'den rehîn tarîki ile urbân cânibine gönderilip kal'e derûnunda fevkal-hadd muzdarip kaldığını alâ-tarîki'l-hikâye söylerdi.

Dünyada en büyük zevki.. Safâyı... Askerinin başında bulunarak ya bir müfreze-i askeriyeyi, yahûd bir mevki'-i müstahkemi esir ü zabt etmekte tanıyan bir asker için velev rehn tarîki ile olsun! Esâret ne büyük felakettir?..

89 senesi sonlarında fırka-i ihtiyatiyyece tensikât ve ıslâhâta lüzûm görümlere ikinci Orduyu Osmâniye'den Yemene i'zâm edilen beşinci Talî'a taburunun yerine müceddeden teşkil edilen taburun binbaşılığına (7) Yunûs Bey merhûm tayin buyurulmuştu.

Bu âl-i himmet olan sâhib-i celâdet, namzet olduğu ve fitrat-ı insâniyenin levâzım-ı tezyiniyesinden ma'dûd olan şöhret-i gazâvata asl 1291 tarihinde açılan muhârebede mazhar olmuştur.

O zamanlar Vidin'de toplanan kolordu-yı Osmani için Yunûs Bey gibi mayası cevher-i hamiyet ve fezâ'il-i hamasetten almış olan kumandan ve efrâd-ı askeriyeye lüzum görülmüş olduğundan Yunûs Bey merhûm maiyyet-i efradıyla mevki-i mezbûra celb edildi. Gâzî Osman Paşa merhûm bidâyet-i harpte İzovar mevki'ine savlet ve düşmanı duçar-ı hezîmet ettiği esnâda Yunûs Bey'in dilaveran vegâye nümûne-nümâ-yı besâlet olacak derecede gayret ve fa'âliyeti ve dest-i mehâbeti ile yetiştirmiş olduğu askerinin bir âteş-kazâ reftârı gibi öteye beriye hücum ile, ızhâr eyle(8) diği mahâreti Gâzi-i Nâmdâr Osmân Paşa merhûmun nazar-ı dikkatini celp eylemişti.

Şu hizmeti dilyarânesine mükâfeten uhdesine kâ'im-makamlık rütbesi tevcih buyuruldu. Kat-ı merâtibteki istihkâkını bütün cihân nazarında isbât için hidmet-i din ve devlet uğrunda her türlü mehâlike terk-i nefis etmeyi vezâ'if-i celile-i insâniyeden add eden müşarünileyh düşmanın Zajecar cihe-tinde ve Timok suyunun öbür tarafında bulunup en hâkim bir noktadaki istihkâmın zaptı için tasmîm edilen hücum-ı cebrîye fedâi nâmıyla ayrılan fırka-i mücâhidînin kumandasını der'uhde etmişti. Beş taburdan ibâret olan maiyyet-i mevcûdesiyle icrâ eylediği harekât-ı askeriyede muvaffakiyât-i kâmileye

mazhar olduğundan umûm ordu içinde Yunûs Bey nâmı hürmetle yâd edilmeye başlamıştır.

Her devre-i muharebâtının âlem-i askeriyede vücûda getirdiği inkılâb ve tahavvülât ve bâhusûs bi'l-umûm esliha-i (9) harbiye ile ta'bîyede gördüğümüz tegayyurât netice-i şân bi-intihâsı olan Plevne'nin birinci muhârebesindeki yararlığı ise zât-ı mukaddesine tarîh-i alemde ebedi bir nâm te'mîn etmiştir ki her ne vakit Plevne vekâyi'i hâtırlara gelse derhal iki mücâhid-i hamiyet-şî'âr nazar-gâh-ı insaniyette tecessüm eder.

Bunlardan biri Gâzî Osman Paşa merhûmdur ki Osmanlılarda yetişen e'âzım-ı cengâverân içinde ferîd; diğeri ise müessir-i irfan ve hamiyet-i fikr ü vicdanına sıkıştırarak kemal-i şân ü şöhreti nefesine müştak etmiş olan Yûnus Bey merhûmdur ki Plevne'de fedakârana şehit olmuştur.

Tasvir-i sadedinde bulunduğumuz birinci muhârebede Yunûs Bey'in cansipârane hareketi ordu-yı hümâyunun yegâne mûcib-i selâmeti ve kanlı.. Şânlı sûretde bâ'is-i muzafferiyeti olduğundan bu âlem-i fânîde vâsıl olacağı mertebenin hadd-i nihâyeti demek olan Miralaylık (10) rütbe-i ref'ası hizmetinin mükâfâtı olmuştu. İstihkâr-ı hayât ve iltizâm-ı sebât ile maiyyetine göstermek istediği ders-i besâlet her biri bir şîr-jiyânı hasm-efken olan efrâd-ı Osmâniye'ce takdîr edilmiş olduğundan istihsâl-i merâmında ve bâhusûs cân cömerdliğinde asker bayağı bir biriyle müsâbakaya kıyâm etmişti.

Ordu-yı Osmâninin o günkü hâli ise Fârûk-ı a'zâm'ın Kâdisiye vak'asında ma'iyetinde bulunmuş olan ashâb-ı güzînin ef'âlini andırırdı.

Plevne'nin 1. Muhârebesinde Rusların kuvveti 13 bin piyade ile üç alay süvari 70 pare toptan ibâretti.

Genaral Şildez-Şuldneri'in²² kumandasında olan bu kuvvet Plevne kahramanlarının Piş-gâhında iki bin raddesinde zâyi'ât vermekten başka bir şeye muvaffak olamadı.

Plevne'nin ikinci devre-i harbinde ise Yunûs Bey merhûm kasabanın cenûb-i garbî noktasıyla bazı (11) mühim tepeleri²³ müdâfaa ediyordu. Bu muhârebede 20000 râddesinde olan Rusların kuvve-i umûmiyesi Plevne'yi iyiden iyiye tazyîke başlamış ise de netîcesinde me'yûsiyet-i mağlûbiyetden başka bir şeye dest-res olamamıştı.

Kâffe-i mesâ'isi sed-râhı olan Yunûs Bey gibi bir Gazanfer-i haydar siyreti istîsal etmekden ibâret olan General Uskoplef (Skobelev) bir hayli topla Plevne'nin cenûb-ı garbiyesini ateşe tutmuşdu.

Analarının kucağını tezyîn etdikleri târîhden beri top ve tüfenkle istînâs etmiş olan efrâd-ı Osmâniye etrafında sunî yanardağlar vücuda getirilmiş olan mevki'lerinin muhâfazasında sebât etdiler. Top atışı birkaç saat devam eyledi. Yunûs Bey merhûm killet-i mevcûdun âtiyen ira'et edeceği vehâmeti teyakkun ederek müdâfi bulunduğu tepelerin ilerisindeki bağlar arasına bir tabur sevk etmekle (12) beraber maiyyet-i efrâdından olan bir takım süvari çerkesleri dahi topların üzerine hücum ettirmişti. Bu merd-i sâhib-i satvetin burada gösterdiği hareket ve mahâret-i dilyarâne Rusları şaşkırtmış olduğundan evvel emirde toplarını çekmeye mecbur olmuşlardır. Muahharen ihtiyât piyadeleriyle çerkeslerin üzerine şiddetli ateş icrâsına başlamışlardır.

Bir taraf azminden dönmek şânından olmayan bir takım ashab bi-hiddet-ten ibâret idi ki şehâdet ve gazâvat ma'sûka-i vicdânları imiş gibi ona kavuşmak için kemâl-i tehâlükle meydân-ı harbe dökülürlerdi.

²² Yuri İvanoviç Şilder-Şuldner (Rusça: Юрий Иванович Шильдер-Шульднер) (d. 4 Mayıs 1816, Vitebsk - ö. 7 Mayıs 1878, Edirne) 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Balkan Cephesinde önemli rol oynamış Rus generali.

²³ Kovanlık tepesi.

Diğer taraf nefislerinde ateşten, demirden esbâb-ı mâni'a vücûda getirebilecek bir kuvveti gördükleri için her türlü mehâlik-i harbiye ile i'tilaf eylemiş olan o merdân-ı hudânın önlerine geçmeğe cüret-yâb olurlardı.

Hal bu merkezde iken general Uskuplef (Skobelev) o günkü harbe bir netîce-i kat'îye vermek azmine (13) düşdü. Bazı mevâki'-i mühimme pişgâhına terk ettiği askerden mâ'adasını maiyyetine alarak Yunûs Bey'in mevzi'ine doğru kat'î bir hücum icrâ eyledi. Şâyân-ı hayrettir ki altı buçuktan sekiz buçuğa kadar devam eden bu muhârebe Ruslar Plevne'nin cenûbundaki bir tepeyi muhafaza eden bir taburumuz ile uğraştı. Güya ki vazife-i hamiyeti her husûsta arzu-yı rahattan mukaddem addeden her nefer, a'dâya karşı burç u bârusı ahenin bir kal'e hükmünde idi. Düşman kuvveti bu mevki-i polada yanaştıkça- şiddeti atıştan tabir mazur görülsün- bayağı erirlerdi. Vukû'-ı tabii olan şüheda-i askeriyenin yerini imla edecek bir kuvve-i diğer ikamesi mümkün olamadığından askerimiz imkânın fevkine çıkacak kadar gayretlerini sarf ettikten ve 153 nefer kadar şehîd verdikten sonra oradan çekilmeye mecbur oldular. Fakat düşman bununla da bir şeye muvaffak olmadı. Mahâret-i harbiyesi düşmanlarının bile müsellemi olan Yunûs Bey merhûm çarçabuk zapt edilen (14) tepenin solundaki sırtlara üç bölük süvari sevk ederek düşmanın sol cenahını tehdide başladı. Bu sayede Plevne'nin güney doğusunda ve nehrin sağ sahilinde Ruslar tarafından fena halde sıkıştırılmış olan tabur düşmanlarını def için fırsat-yâb oldularsa da Kışın cihetinden zuhûr eden bir Rus kolu Osmanlıların hareket-i taarruzuna bir durgunluk verdi.

Mamafih Kışın'ın tamamen şimaline tesadüf eden tepelerden sarkan bir Osmanlı müfrezesi bu şirzime-yi kalîleyi şiddetli bir ateşle bayağı tenkîle muvaffak oldu. Bu sûretle her biri bir kahramana böyle meydan kâr-zârde²⁴ ders-i hamiyet ve şecaat verecek meziyette yetiştirilmiş olan Yunûs Bey maiyeti

²⁴ Cenk meydanı.

general Uskublef'in (Skobelev) karşısında merdane sebât etdiler. Can verdiler. Şân aldılar. Galibiyet gibi zevk-i cihana değer bir şöhreti şehadet gibi ebedi bir se'âdeti ihtiyar ettiler. Gecelerce uykusuzluk gibi açlık gibi yorgunluk gibi (15) mezâhim-i harbiyeye tahammül ederek iktida ettikleri mesleki vefakarîden ayrılmadılar. Top ve tüfenklerinin ağızlarından parlayan ateş, âtiyen iktisâb edecekleri şöhret-i cihangirânenin pek parlak bir ber'at-ı istihlali olmuştu.

Bir aralık Plevne'nin şark cihetinde bulunan asker düşmanın bitip tükenmek bilmeyen kuvve-i mu'âvenesine karşı mağlubiyet emaresi göstermeye başlamıştı. Sebâtı levazım-ı muvaffakiyet ve muzafferiyetden addetmiş olan efrad-ı Osmaniye son bir müdâfa'a-i me'yûsâne ile yine düşmanlarını istisal ettiler. Mevki'lerinde karar kıldılar. Güya ki felek dünyayı zapt etmek için nefislerinde bir kudreti kamile gören efrad-ı osmaniyeyi uğradıkları bir mağlubiyet-i cüz'iyeden ye'se düşürmemek için o gün saha-yı harbi baştan başa bir sis tabakası setr etmişti.

Bu esnada ise galip ve mağlup fark edilemeyecek dereceye gelmişti. Vaktâki Plevne'nin şarkındaki en (16) mutenâ noktalara yerleştirilmiş olan Osmanlı kıt'âtı buldukları sırtlardan aşağıya doğru sarktılar. Zaptı için hiçbir mani tasavvur etmedikleri tepelere tırmanmaya başladıkları sırada karşılarında meydan-ı harbe henüz vasil olmuş kuvvetli bir Rus müfrezesi görünce geri dönmeyi namus ve hamiyetlerine sığdıramadılar. Süngü süngüye hatta boğaz boğaza muhârebeye başladılar. Süngülerin, Kılınçlar'ın parıltısı

Ke-ennehü müsâr'n-nak'i fevka rü'üsînâ

Ve esyâfanâ leylün tehâvâ kevâkibühü²⁵

Hayalini karîn-i hakikat eylemişti. Bir aralık yed-i kudret Osmanlı ashabı şehâmetine has olan sıfat-ı celadeti ve mertliğin kaffe-i meziyetini cami olarak vücuda gelmiş olan merdân-ı hamiyeti enzâr-ı âleme irâ'e (17) için kabus-ı

²⁵ Sanki başlarımızın üzerindeki toz bulutu ve Kılıçlarımız sanki yıldızları kayan/akan bir gecedir.

musibet gibi etrafa istila etmiş olan o sis tabakası sanki çak çak etmiş ve nazarlara bir levha-i nazar arz eylemişti. Bu esnada ise bir diğer müfreze daha Ruslara iltihak eyledi. Hiçbir taraftan hiçbir sûrette muavenet görmeyen Osmanlılar kendilerine yar olan kuvve-i bârûlarıyla silah-ı satvetlerine itimatları olduğundan o imtihan-ı ikbâl meydânından çekilmediler. Hakka ki kahramanlığın levâzımını gösterdiler. Epeyce bir müddet devam eden bu muhârebede her iki tarafta ziyadesiyle hırpalandı. Ruslar, bir taraftan asâkir-i mu'âvene celb etmekte, bir taraftan da ricata hazırlanmakta iken mevcutlarının sülûsânını gâib eden Osmanlılar kemal-i intizam ile geri çekilmeye başladılar. Eski mevkilerinde sebât ettiler. Plevne'nin cihet-i sülûsesinde vukua gelen muharebât-ı hun-rîzane Temmuz'un on sekizine kadar bu sûretle devam etmişti. On sekizinci günü Plevne'nin şark-i cenûbisine karîb Pelîşât²⁶ tariki üzerindeki bir noktada patlayan (18) ateş, Rusların kaffe-i âmâlini garîk-i nar-ı mağlubiyet etmişti. Düşman için Beyâban-ı ademden başka cay-ı selamet kalmadığından Plevne saha-yı harbinin kâffe-i şânı şerefini müdâfa'alarının uhde-i istihkaklarına terk ile Ruslar oradan çekilmeye mecbur kalmışlardı. Bununla muhârebenin 3. Devri küşad olunmuştur.

Plevne kahramanları ile kumandanları mehalik-i mevcudeyi harekât-i basiret-kâraneleri ile izaleye muvaffak olmakla beraber düşmana peyderpey vürûd eden kuvve-i cedîdeden de haberdar olurlardı. Binaenaleyh uğramaları muhakkak görünen mağlubiyet-i cüz'iyeden kat'a fütûr getirmeyerek istihsal-i zafere ikdam eylerlerdi.

Mahsurin pekiyi biliyorlardı ki levâzim-i müdâfa'anın rükn-i asliyesi olan besâlet-i zatiyelerinden maada kendilerine muin olabilecek esbâb-ı müdâfa'a mefkûd idi.

²⁶ Pelîşad: Plevne'nin üç saat kadar güney-doğusunda olup, Ruslar tarafından Plevne'yi muhasara için uygun bir mevzi olarak seçilmiş ve tahkim olunmuştu (Tal'at. Plevne müdafaası, Mecmua-i Askeriye. Tarih kısmı, 1927. 11/66,42)- 48.

Muhasirîn pek güzel takdir etmişlerdi ki kuvve-i mevcûde(19)leri azaldıkça istihsâl-i maksad için her türlü esbab-ı ta'arruz mevcûd idi.

Hal böyle iken yürekleri demir kesilmiş, dest-i himmetleri ateş püskürür, bir kuvve-i kalileyi çiğneyerek Plevne'nin zaptına muvaffak olamadılar. Aylarca uğraştılar, mal ve bedenen zâyî'at-ı azîmeye uğradılar.

Çünkü dâire-i mahsurînde kalmış olanlar kefenlerini omuzlarına, hayatlarını avuçlarına almış ashab-ı hamiyetten bir fırka-i naciye idi ki dâhil oldukları ilahi bir şehrah-ı cihâdın herhangi noktasında ölürse ölsün terk-i libas-ı hayat ve ihtiyar-ı cennet-i aliyyât etmek e'azz-ı makas-ıd-ı insaniyelerinden bulunuyordu.

Neşve-i galibiyetle Plevne sahralarına dökülmüş olan cüyûş-ı a'dâ, top, tüfek, kılıç gibi esliha-i harbiyeden istihkam vücuda getirmiş denilecek derecede esbab-ı müdâfa'anın ikmaline ikdam etmiş (20) iken Osmanlılar o silah yığınlarını çiğneyerek ilerler, düşmanlarına irâ'e-i numune-i celadet ve ızhar-ı keramet satvet ederlerdi. Ashabı kudretin bu azm-i farûkânesi karşısında düşmanın elleri titreyerek silah-ı müdâfa'aları yerlere dökülürdü. Hatta cesaretleri o kadar kırılmış, kuvve-i maneviyeleri o kadar zayı olmuştu ki ağustos ayı zarfında tek bir tüfenk ateş veremediler denilse mübalağa edilmiş olmaz. Mevsim-i bârânın hulûli münasebetiyle hareket-ı askeriyede görülecek müşkilat tehir-i muvaffakiyet edeceğinden Ruslar Romanya'dan istiane ettiler. Hristiyanlık alemini galeyana getirerek bir ehl-i salip ordusu tedarik etmek istediler. Kuvve-i mevcudelerini 100000 neferle 450 kıt'a topa iblağ ettikten sonra muhârebeye âğâz eylediler. Lofça üzerine vuku bulan taarruzda iki gün geceli gündüzlü uğraştılar. Her biri sûretde insan siyrette kaplan olan dilaverler kuvvetlerinin nısfını (21) şehid verinceye kadar buldukları mevki'de sebât ettiler. Harp bir derece şiddet bulmuş idi ki mübârizin memâtı hayata tercihte müsabakaya kıyam ediyorlar zannolunurdu. Ruslar 8000 raddesinde olan bir zayıat-ı azîmeye uğradıktan sonra şehre dâhil olabildiler.

Hitâm-ı harpten sonra Lofça'nın etrafına göz gezdirenler orada tufan-ı hun vukua geldiğine kani olurlardı.

Ölüme tavn-i nefis etmiş olan askerlerimiz, mevkilerini ağışte-i hun-u şüheda²⁷ görmedikçe yerlerinden ayrılmazlardı.

Ne çare ki kuvvet ve kesret her şeye galebe eder. Mamafih bunu latife-i kader addeden Osmanlı merdleri âti için kuvve-i maneviyelerini kesretmemişler ve her halde kuvvetlerinin üç dört misli düşmanla çarpışmaya nefislerinde bir kudret-i kamile hissetmekte bulunmuşlardı. Bu sebeple Plevne muhârebesinin üçüncü (22) devri için her iki tarafta tedarikât-ı azîmede bulunuyorlardı.

Maksadımız Plevne tarîhi yazmak olduğundan bu muhârebede de ahval-i kahramanisine meddah olmak istediğimiz Yunûs Bey'e müteallik husûsâtın zikri ile iktifa edeceğiz. Üçüncü devrede, Plevne bir takım red dotlar²⁸, tabyalar, avcı metrisleri ile bir kat daha tersîn edildi. Lofça istikametinde üç tabur isti'âbına kâfi bir tabyayı namına izâfetle Yunûs Bey merhûm inşa ettirmişti.

Tabyaya şairane tevcih-i nazar edenler hakkın huzur-u azameti ve ceberutuna kanlı esvapları ile çıkacak bir kabile-i şühedanın arş-ı alaya ihtiramdan kaffe-i kudsiyeti ile beraber ayaklarına indirilmiş bir merkad-ı mübareki zannederlerdi. Denebilir ki o kâfile-i naciye(23)nin seyyidi ise rayet-i küşâ-yı hamiyet olan şehid-i muhterem Yunûs Bey idi.

İşte Yunûs Bey Tabya'sına umum ordu içinde kahramanlıkları darb-ı mesel hükmüne geçen redif taburu ile üç top ta'biye²⁹ olundu. Plevne'nin umum kuvveti ise 45 tabur piyade ile 7 süvari bölüğü ve bir alay kadar da muavene süvarisi ve Çerkez süvarilerinden ibâret idi. Plevne'deki topların mevcudu da ancak 70 kıta sahra topu idi. Romanya fırkaları da dahil olduğu halde Rusların kuvve-i mevcudesi 83 bin piyade 10000 süvariden ibâret bulunuyordu. Muhasara topları da dahil olduğu halde 450 kıta top vardı.

²⁷ Şehitlerin kanlarına bulanmış.

²⁸ Kırmızı çizgiler

²⁹ Askeri yerli yerinde tehiyye ve ihzâr eylemek ve koşup düzüp amade etmek.

Dağları taşları bile kal' edecek derecede çok olan bu kuvve-i azime ağustosun 26. Günü tulû'-ı şems ile beraber Plevne'yi tazyike başladı. 450 kıta top hemen (24) her cihetten denecek sûrette ateşe ibtidar eyledi. Bir ateş-i mehîb içinde kalan tabyalardaki askerlerimiz ise halin dehşetinden kat'en fütur ve mukabelelerine gelmiş olan düşmanı kahr için fedakârlık izharında kusur etmediler.

Yukarıda da bilmünasebe arz eylediğimiz veçhile muhârebenin tafsilinden ziyade kahraman-ı zaman Yunûs Bey'in himmet-i merdaniyesini tasvir edeceğimizden bu muhârebede de nazarımızı Plevnenin garb-ı cenûbisinde ve Kışın'ın şimalindeki Yunûs Bey tabyasına tevcih edeceğiz.

Ağustosun 27. günü cenûb-u garbiye taburu bir hat istikametinde başlayan şiddetli top atışları zannolunurdu ki tesadûf ettikleri istihkamâtı gûr-u zemine geçirecek!

Ateş gittikçe şiddetlendi, bayağı ilga-yı dehşet ediyordu. Ellerinde en müessir silah (25) müdâfa'aları satvet ve şecaatlerinden ve sahra topları gibi ufak çapta bir iki kıta toptan ibâret idi. Vücut-u mukaddeslerini siper etmek sûretiyle def-i taile etmekten geri durmadılar. Plevne'nin esbab-ı müdâfa'adaki noksanını iğtinâm-ı fırsat add eyleyen muhacimin vakt-i zevalde Lofça yolunun iki tarafındaki tepelere tırmanmaya toplarını mevaki-i münasibe taharrisine başladılar. Miralay Yunûs Bey ise tabyasına doğru canrubâ bir ateş-i mehibin takarrüp etmekte olduğunu görünce müdâfa'asına memur olduğu tabyanın toplarına ateş ettirdi. Mahareti kâmile ile yetişmiş olan topçu efradı bir iki topta düşmanı tarumar etti. Ateşten tahlis-i can-a muvaffak olan tepelerin gerisine çekildiler.

Saat dokuza takarrüp esnada Pristoviç karyesine civar olan tepeye top ta'biye etmeye muvaffak oldu. Hemen ateşe başladı. Böyle birden bire (26) dehşet-nisâr-ı iltihap olan toplara Yunûs Bey tabyasından mukabele o nar-ı mehibi bulunduğu yerde itfa etmişti.

Biz burada salabet-i kalp, kemal-i maharet, uluvv-i himmet, hubb-u vatan gibi Vehhab-ı kerimin bir çok atıyye-i samedaniyesine mazhar olmuş ve Yunûs Bey gibi cevher-i salâbet ve hamasetten vücuda gelmiş bir nadire-i râzkarın dest-i himmetinde yetişmiş olan bir topçu çavuşunun namını kemal-i hürmetle yad etmeden geçemeyeceğiz. Tercüme-i haline layıkıyla vukufumuz yoktur. Yalnız Perstuveç civarındaki tepeyi düşmandan münferiden istirdada muvaffak olduğu için Plevne tarihinde ibka-yı nam ettiğini görmekte karuru'l-ayn oluyoruz. İşte azameti kudretten bir nebze bahs ettiğimiz bu mert-i haydar siret Ali çavuşdur.

Düşmanda bu muvaffakiyetsizlikten fütur getirmedi. Yunûs Bey tabyasının pişkâhına 15 kıt'a top (27) daha getirdi. Bu onbeş berk-i balanın bir taraka-i dehşet ile saçtıkları mermiyat Yunûs Bey'in tabyasını tehdîm edecek zannolunurdu. Bu top muhârebesi ta sabaha devam etti. Sabahleyin saat dört raddelerinde Ruslar tarafından atılan bir tane tabya içinde mahfuz bulunan üç cephaneden ikisine isabet ve bir zelzele-i kıyametnümûn vücûdea getirir sûrette patlayarak etrafa ilga-yı dehşet eylemişti. Mevt ile istinas etmiş olan efrad-ı Gazanfer nihaddan elli nefer kadar mecruh ve şehîd düşmüş ve bakıyye-i mecruhîn ve şüheda vukua gelen hadise-i mevt-nümûnî istihsal edilecek bir muzafferiyetin mukaddime-i server-i sürûru imiş gibi kaydâne temaşa etmişlerdi.

Yunûs Bey merhûm ise bu hengame-i kıyamet-i aşûbda nefsinden ziyade ihvan-ı hamıyyeti olan askerinin hıfz-ı canlarıyla tabyanın emr-i müdâfa'asına bir (28) noksan zuhûra gelmemek için berk-i cihan gibi bir taraftan diğer tarafa koşar: efrad ve zabitanı efaliyle, akvâliyle teşcî' ederdi.

Beğîn meftûr olduğu salabet ü metânet göz önüne getirilince insan hayalette kapılmış gibi vücuda getirmiş olduğu müessir-i ulviyeye kolay kolay inanamayacağı geliyor.

Tarih-i islamda okuyupta ahvali merdanegilere hayran olduğumuz binlerce ashab-ı bi-hiddet içinde hemen hemen emsali pek az bulunan Yunûs Bey

böyle bir mertebe-i rüchâne, istihkar-ı menfaat ve hayat, iltizamı hazm ve sebât gibi meziyyet ile liyakatını ısbat eylemiştir.

Dünyayı yerinden oynatacak sûrette bir tezelzülât-ı şedide husule getirerek patlayan o iki kapaklı siperleri, taşları, toprakları birbirine çarpa çarpa gubar haline taklip ettiği bir hengâme-i hevilde kuvve-i vâhimesini kat'a kaybetmemiş olan Bey, yıkılmış (29) bir siper üzerinden topçulara 'batarya ile ateş' kumandasını veriyordu. Asker ise karşılarında baştan ayağa mücessem cesaret kesilmiş olan bu mücahit al-i himmeti gösterdiği tur-u celadete imtisalden geri durmadılar. Toplarının başlarında güründüler, Beğin huzûr-u efkarı ile vermiş olduğu kumanda-i icraya şitâb ettiler. Yunûs Bey şu haliyle de kendinin havarik-ı fitratından olduğunu düşmanına itiraf ettirdikten sonra bulunduğu noktada kudret-i beşeriyenin müntehasına varacak bir sebât ile karar kıldı. Bir harp adamından ise bundan büyük fedakârlık talebine imkân yoktur zannederiz. Kumandanlarımızın her biri buldukları noktada böyle netice-i müessir-i gazanferâne iraesiyile sebât ve dünyanın en büyük askerlerinden olduklarını ispat ettiler. Nâire-i silah-ı zafer ile muvaffak olamadıkları yerlerde barika-i irfan ü kemal ile iş görürlerdi. Bu mehleke-i (30) azimeyi müteakip Beğe muavenet için umum kumandan tarafından asakir-i muavenene gönderildi. Vakı'a asakir-i muavenenin vürudu ile düşman Beğin tabyası pişgâhından birkaç yüz adım geriye püskürtüldü. Akşama kadar kemal-i şiddetle harbe devam edildi. O esnada Radişova karyesiyle Garyuçe civarındaki külliyeler ateş almış ve Rusların bir iki kapaklısına da mermi isabet ederek berhava eylemişti. Saha-i harbe şöyle bir göz gezdirilir Plevne'nin etrafında dâiren-medar gördükleri manzara-i atışını istihsal edilecek parlak bir muzafferiyetin bu geceden tertip edilmiş bir sur-i nuranisini kıyas eylerlerdi. Bu yangın her iki taraftan atılan mermiyâtın iane-i iş'aliyle sabaha kadar devam etti. Vakıa ertesi günü Yunûs Bey tabyasının ilerisindeki tepeler zapt edildi. Ruslar dört gün aralıksız her taraftan şiddetli top atışına devam ettiler.

(31) Ağustosun Otuzuncu Salı günü güya ki felek vukua getirmek istediği hadise-i garîbeyi nazarlardan setr için Plevne geri dârini gayet kesif bir sis

tabakası ile setr etmiş ve arada bir patlayan topların alevleri ihtimal-i devamı pek kalil olan şule-i ümit gibi görünür görünmesiyle gaip olurdu. Ruslar bu halden pek ziyade istifade ettiler. İtikatlarınca zabt edilmez edilmez bir halde olan Yunûs Bey tabyasının pişgâhına tesadüf eden tepeye halin müsaadesinden bil-istifade bir batarya top ta'biyesine muvaffak oldular ki, düşman için bu fatiha-i muzafferiyet idi. Pek müşkil bir mevkide kalmış olan Yunûs Beye hariçten asakir-i mu'âvene gönderildi. Fakat düşman gereği gibi kaleye takarrüp etmiş olduğundan velev muvakkat bir zaman için olsun düşmanı oyalamak ve yorulmuş, tâb ü tavandan kalmış askerin yerine yenisinin ikamesiyle ateşe devam edebilmek için tabyasının pişgâhındaki ağaçlıklı vadiye iki bölük (32) asker sevk etti. Fakat kaza-yı pâ-berca gibi düşmanın biri birini müteakip ateş-pâr olan topçu bataryaları o iki kıt'a-i askeriye için hiçbir ferdi kalmayacak derecede perişân edeceği anlaşıldığından geriye almaya mecburiyet-i katiye görüldü. O esnada ise sis daha ziyade kesafet peyda ederek etrafa istila eylemiş olduğundan düşman hücum için tertibat-ı lazimesini kolaylıkla almıştı. Muhârebe hattı müdâfa'anın her tarafında şiddetle icra olunuyordu. Düşman sis ile kuvve-i mevcudesinin kesretinden istifade ve evvelce gaib etmiş olduğu muzafferiyeti bu sûretle iade etmeye kıyam ve Demir Kazık unvanını verdikleri Yunûs Bey tabyasının solundan geçerek Plevne pişgâhına vürud eylemeye hasr-ı meram eylemişti.

Vakı'â teşebbüsünde muvaffak oldu. Ama mevcudunun nısfına karip miktarını kazandığı galibiyet-i cüz'iyeye feda etmek mecburiyetinde kaldı. Düşmanın bu sûretle (33) sol cenahından gelip geçtiğini gören Yunûs Bey halin vahametini idrak ile beraber Tevfik-i hudadan kat'ı ümit etmemiş idi. Mamafih pişgâhındaki düşmana top atmaya cesaret edemedi. Zira düşmanın böyle iğtinam-ı fırsatta ilerlemesinden dolayı Osmanlı ve Rus efradı karışık bir halde bulunuyordu. Atılacak bir tane behemehâl o hengâme-i gîr u darda ölüme vakf-ı hayat etmiş olan Osmanlı mertlerinden birine isabet edecek idi. Bu mutalaya mebnidir ki tabyasında mevcut olan topları civar tabyalara dağıttı.

Şayan-ı dikkattir ki Plevne'ye kadar fırsat yab-ı takarrüp olan Ruslar buldukları noktaları Osmanlıların mukavemetsiz olan savlet-i şiranelerine tâb-aver olamayarak terk etmeye mecbur oluyorlardı. Ağustosun 31. Çaherşenbe günü merkezden (İskoblev) üzerine şiddetli bir hücum icra edileceği bilcümle müdafî'ine tebliğ edilmişti.

(34) Şu emri alan Yunûs Bey zabitan ve efradı etrafına cem eyledi.

"Gâzîler! Görüyorsunuz ki etrafımızı ateş sarmış, her adımda yanar dağlardan nişân verir. Cehennemden mehûb âteşin bir mehleke var. Bidayet-i muhasaradan beri hayatın kıymeti indimizde pek hakir kalmıştır. Din yolunda hamiyet meydanında ya istihlal-i galibiyet veya ihraz-ı rütbe-i şehadet eylemekten başka çaremiz kalmamıştır. Başkumandanın emri düşmanın en şiddetli hücumlarına karşı mevkillerinizde sebât ile (35) fırsat elverdikçe düşmanı tenkîl eylemektir".

Gibi kısacık bir nutk-ı mücellidane ile âmûhtegân-ı ezelin kendileriyle beraber bulunduğu dair telkin-i hissi şecaat eyledi.

Uskoblef ise Osmanlı kumandanlarının fart-ı şecaat ve maharetlerini la-yıkıyla takdir etmiş olduğundan daima ihtiyatla hareketi nazar-ı dikkatten dûr tutmuyordu. Bu sebeple Plevne pişgâhında zabt etmiş olduğu iki tabyaya taze askerle birkaç pare efvah-ı nariye daha getirdi.

Ağustosun otuz birinci günü sabahleyin muhârebeye ibtidar edildi. Düşmanı evvelce girmiş olduğu tabyalardan çıkarmak için karargir olan teşebbüsat mevki'i fi'le vaz' edilmiş ise de Yunûs Beyin idaresine terkedilmiş olan tabyalardan birinin cephanesi(36) si tükenmiş ve merkezden mühimmat celbine de imkân kalmamış olduğundan şu sûretle devam eden muhârebeye gereği gibi iştirak edememişti. Bir aralık başkumandan en ziyade temin-i muzafferiyet edeceklerinden ümit var olduğu tabyaya lazım gelen mühimmatı irsal eyledi. Bu sûretle mazhar-ı muavenet olan efrad karşılarında bulunan düşmanı, yerleri gökleri istî'âb edecek bir dehşet ve azamette ateşlere gark eylediler. Her merminin isabet eylediği yerde düşman için bir mezar-ı adem

açılırdı. Evvelce ihzar edilmiş olan hücûm kolu ise tasmim edilmiş olan noktaya hücûm ile düşmanı kâmilen istîsâl ve muzafferiyet-i tammeye istihsal eylediler. Firâri kollarını Osmanlı süvarisi takip ederek kılıçlarını hun-u ada ile bayağı jengdâr odu. Etraf-ı izmihlal viranelerinden...Nîrân-ı hufrelerinden.. Adem-i harabelerinden... Yevmün-nüşûr hevlinden... Fenâ makberelelerinden nişân verecek bir halde (37) idi. Bir aralık Rus süvari kazakları Osmanlı süvari kahramanlarının *sed-râhî* olmak cesaretinde bulundu. Bir darbe-i haydarane ile cümlesi hak-ı helaka serildi. Bu muhârebede umum kumandanın verdiği emrin icrasında gösterdiği ısrar ve Yunûs Beyin bulunduğu mevkide can vermedikçe çıkılmasının imkânı olmayacak derecede izhar ettiği sebât ve iktidar-ı tahsin cihana mazhar olacak fedakârlıklardandır. Çünkü şu muhârebede düşman toplarının ağızları kâmilen Yunûs Bey idaresindeki tabyalara tevcih edilmiş olduğundan yanardağ üzerinde ikamet eder gibi pek mevki-i hatar-nâk idi. Dane-i a'da ise hun-u nisâr edecek insan arar gibi tabya içinde dolaşır ve etrafa ateş saçardı.

Bu kahraman-ı azimu'n-nefs ise şu muazzamât-ı harbiyeyi melabe-i sıbyan addedercesine hareket ve rüfekâyı (38) cihadîne talim-i şecaat ve metanet ederdi. O büyük gönüllü mertlerde Romanyalılar ile beraber silah derdest olarak Plevne ma'rekesine dökülen düşmanlarına karşı keramet-i nümâ-yı gali-biyet olurlardı.

Düşmanın yaklaşık 20000 raddesindeki telefâtına nispetle topu mecruh ve şehid olarak 3 bin derecesindeki zayıyatımız hiçbir şey hükmünde idi. Buldukları mertbe-i aliyye-i hamiiyete istihkaklarını hasm-ı canlarına da tasdik ettiren İslam cengâverlerini yerlerinden koparmak kabil olmadığından Ruslar evvelce meded-cûyâne umum Avrupa'dan istiane ettikleri gibi bu kerede en mahir kumandanlarından olan meşhur Totleben'i Rusya'dan celp eylediler. Anın himmetiyle muntazam muhasara amelîyâtına ibtidar ettiler. Plevne'ye her taraftan hasr ve tazyik iderek Asakir-i Osmaniye'yi erzak ve mühimmat ile Asakir-i muavene vürudundan da mahrum eylediler. Zaten müştak-ı mevt olan mahsurin:

(39) *Ve men lem yemût bi's-seyfi mâte bi-gayrihi*

*Tenevve'atü'l-esbâbi ve'l-mevtü vâhidün*³⁰

diyerek bir hurûc-ı umumi icrasına tasvip ettiler.

Huruç-u umumi ise teşrini saniyenin 22. Gününe talik olundu. Beğin bi-dayet-i harbden beri gösterdiği iktidar u necdet ve bahusûs oradaki e'âzim-i cengâveran içinde mu'cizât-ı³¹ fitrattan olduğunu ispat edecek derecede ibraz eylediği maharet sebebiyle miralay iken 2. Liva komutanlığı uhde-i himmetine tevdi edildi.

Mevcudu 30 bine baliğ olan Osmanlılar yüze elli bin raddesindeki muhasırın üzerine hücum ettiler. Bir haldeki, o kuvve-i kalile sademât-i mukavemet ber-endazelerine³² karşı duracak insan arayarak lisan-ı hal ile;

*Kes be-meydânu der nemî âyed süvârân-râ çe şod*³³

diyorlardı.

(40) Muhâsirîn ise silah ve askerlerinin kesreti ile beraber hamiyet ve celadetle birer berk-i mehîb kesilmiş olan o merdân Huda'ya karşı hayran vü sergerdân olarak:

*Kucâst şîr delî kez bilâ neper hîzed*³⁴

demekte idiler.

Beş buçuk ay müdâfa'a ve taarruzda sebât ile azimet-i kaderlerini aksâ-yı iştihara isal eylemiş olan bu kahramanlar killet-i mevcut fikdân-ı mühimmat sebebiyle mertçe teslimi silaha mecbur oldular. İşte bu esnada idi ki :

³⁰ "Kılıçla ölmeyen başka bir sebeple ölür
Ölümün sebepleri değışse de ölüm tektir".

³¹ Ze harfinin noktası çıkmamıştır.

³² Yukarıya atan, def' ve bertaraf eden.

³³ Kimse meydana çıkmıyor, süvarilere ne oldu? Burada savaşçılara işaret olunarak mübareze-lerde yeke yek mücadele edilirdi, şimdi bu mübarizler nerede? Anlamında bir temenniği ifade eden cümle olup Hafız'ın bir gazelinde geçmektedir.

³⁴ "Nerededir O aslan gönüllü ki ondan aslan dahi korkar"

“Cenâb-ı râfî’-ü’ d-deracât şehîd-i muhteremini rütbe-i balayı şehâdete is’âd ederek Firdevs saadetiyle kâmrân buyurmuştur.”

(41) Beğın sûret-i şehadetine gelince o gün yakınında paralanan bir dânenin³⁵ pek ufak bir parçası nuhâ’-i şevkisi³⁶ üzerine isabet ve açılan yara hiç olmadık bir sûrette kesb-i cesâmet eylemiştir. Cerihadar olduğunun on birinci günü Zîştovi yolu üzerinde terk-i arz süfli ğaram-ı cenneti ulyâ eylemiştir.

*Rahime’llâhü te’âlâ rahmeten vâsiahu.*³⁷

(42) Şu risaleciğin tahririne müşevvik-i yegane olan Mühendishane-i Berri Osmani nazır-ı âlisi e’âzım-i ulema-yı askeriyeden Saadetlü Ahmet Muhtar Paşa hazretlerine :

“Neşe-i ûlamızdaki sadveti osmaniyemizin tenvir-i uyun iden vaka’yî’-i azîmesini layık oldukları şân ve mefharetle mütenasip tasvir edenlerin âsâr-ı güzidesi bugün teşhis-i ulviyyet, tebyîn-i letâfet edip duruyorken şevket-i islâmı i’lâ maksat-ı mukaddesiyle kılıncına dayana dayana mesned-i celil-i şehadete vasıl olan bir dilaverin tercüme-i halini kırık dökük birkaç kelime ile tasvire kalkışım eser-i e’âzimi nev-hevesâne taklidden başka bir şey değildir.

Takip ederek eserini ashab-ı kemalin

takipte sebât etmelidir saye misali

(43) Bir insan-ı kamil için vehhab-ı kâdirin ne kadar mevâhib-i celilesi var ise, cümlesini penah-ı meali olan kalp-i saninin³⁸ devletlerinde cem ile bir mecmua-i insaniyet ve asalet olarak tecessüm eyleyen zât-ı âsafanelerinin delalet-me’âli cûyânesiyle nazar-ı hayal-i kemterânemin taalluku edemeyeceği nimet-i feyz ü irfana mazhar buyurulduğumdan bunun şükranını şu eser-i nâcizi, nâm-ı Bülent-i irfan-penahilerine olarak yazmakla ifa etmek istedim.

³⁵ Top güllesi.

³⁶ Omurilik.

³⁷ Allahü teala geniş rahmetiyle rahmet eylesin.

³⁸ Sanisen gibi yazılmıştır.

Be-sâhun sîne-i hod mî hareşem

Zedel-cez harf lütfet mî terâşem

Besî kemnâmter bûdem zerde

Bed-nîsân mîhr ü vechidet kerd fâşem³⁹

Böyle bir eser tertibinden maksad-ı acizanem Plevne (44) sahrasına ziyet olan mekâbir-i şühedayı fikren ziyaret ve o ashab-ı tecdit içinde kuvve-i azime-i a' dâyı pâzuy-u celadeti ile birbirine çarpa çarpa gavr-i in'idâma geçiren veya kılınca ile dürte dürte hafra'î memane götüren bir şehidi muhtereme arzı hürmetimdir.

Vakıa böyle aziz-i yar edilmiş erbabı guzâtın meşhed-i mübarekeleri, hazreti Molla-yı Rûmun :

Ba'de ez vefât terettüb-i mader-i zemîn mecvay

Der sînehâ-yı merdüm-i ârif mezâr mâ est.⁴⁰

Tasvir-i vech ile ya arşı rahman yahut sine-i ehl-i iman ve vicdandır. Şüphe yok ki sahib-i tercümenin mezarı istirahatında bugün kemikleri çürümüş mevcudiyet-i fâniyesinden eser bile kalmamıştır.

Zaten dünya nedir? Mevcudata baştanbaşa kabristan-ı fena olmuş bir dar-ı cezadır.

(45) *Fani dünyanın varlığı ölümü beklemektir*

Yokluğu beklemeden varlığı terketmektir(???)

³⁹ Tırnağımla sinemi tırmalıyorum

Yüreğinde senin lütfun dışında gönlümden her şeyi kazıyorum

Zerreden daha fazla unutulmuş idim

Senin gayret ve sevgin beni açığa çıkardı.

⁴⁰ "Vefattan sonra anavatan arama,

Halkın kalbinde yaşamak bizim mezarımızdır."

Bu arsa-i fenanın neresi kazılırsa bir mevcudun asar-ı bakiyesinden bir şeye tesadüf olunur.

Yalnız büyüklükleri kendilerinden sadır olan azîmenin delaleti ile sabit olan ekabir gibi alem-i insaniyete müesser-i mebrûra terk ederek gidenler hayat-ı sermediyeye sahip olurlar.

Herkes gitti ahirete

İyi ve kötü addan başka bir şey kalmadı

Her ne ise gâzî-i merhûm belki meşhed-i manevisinden şu destanı zaferin bir fatiha-ı serife ile pezir olduğunu iştir de ruhu arş-ı berrîn-i rahmanda şad-ı mânî'-i melikâne ile safâ-yâb olur.

Vakanın cereyanına nazaran şu sâ'ihâ-i hakîrânede (46) yıkılmış, çökmüş, harab olmuş, çürümüş bir mezardan çıkan ilhâmat kadar hazin ve müessir olmak lazım gelirdi. Buna kudretsizliğim, kifayetsizliğim mânî'-i kavî olmuştur.

Mütalaasına nazar-ı iltifat-ı devletleri matuf olacak olur ise eserin kıymet-i maneviyesi tezyîd buyurulmuş olur.

Bu iltifât-ı kerîmanede sahib-i eser için ilelebet vesile-i tahdîs ve temcîd olur herhalde maksad-ı acizanem ; Men lem Yeşkürü'n-nâse lem yeşkürü'l-lâh⁴¹ seniyye-i celil-i risalet penahisinden hissedar-ı intibah olmaktadır efendim.

Topçu kâim-makâmlarından Mehmed Emîn.

⁴¹"İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükretmez."

